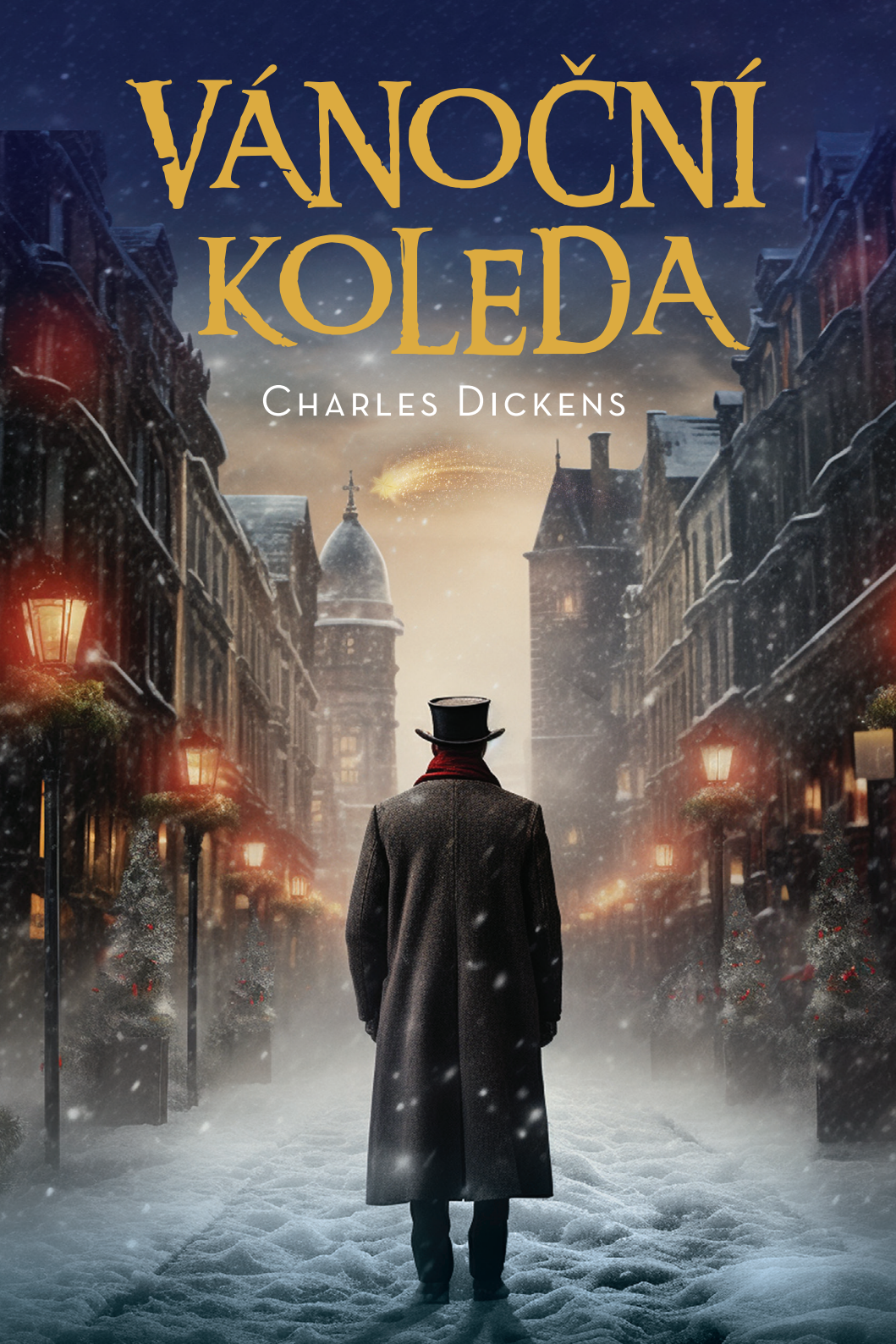

VÁNOČNÍ KOLEDA

CHARLES DICKENS

VÁNOČNÍ KOLEDA

CHARLES DICKENS

Original title: Charles Dickens – *A Christmas Carol*, 1843

Czech edition © Fortuna Libri Publishing, Praha 2023

Translation © Jan Váňa

Cover © Miroslav Ferdinand

Cover illustration © Depositphotos a Midjourney

Literární úprava překladu Ondřej Pfeffer

Jazyková korektura Dagmar Pilařová

Vydalo nakladatelství Fortuna Libri Publishing, Praha 2023.

www.fortunalibri.cz

První vydání v nakladatelství Fortuna Libri

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být reprodukována, ukládána do informačních systémů nebo rozšiřována jakýmkoli způsobem, ať už elektronicky, mechanicky, fotografickou cestou nebo jinými prostředky bez souhlasu majitele práv.

ISBN 978-80-7546-492-7

KAPITOLA I.

*Marleyho
duch*

Marley umřel; povídám to hned na úvod. Pochybnost o tom nemůže být žádná. Stvrdil to kněz na úmrtním listě, kostelník, majitel pohřebního ústavu i nejváženější truchlící. Potvrdil to i pan Kolenovrt, jehož jméno na burze už něco znamenalo.

Starý Marley byl mrtvý, mrtvý jako suk ve dřevě.

Pozor! Já nechci tvrdit, že by pro mě suk ve dřevě představoval něco zvlášť mrtvého. Ale jelikož naši předkové to tak říkali, nechci opovážlivě na tom přirovnání nic měnit. Smím tedy snad ještě jednou důrazně zopakovat, že Marley byl mrtvý jako suk ve dřevě.

Věděl Kolenovrt hned, že je Marley mrtvý? Bodejť by nevěděl! Vždyť on a Marley bývali společníky v obchodě, ani nevím, po jakou řadu let.

Ebenezer Kolenovrt byl jediným vykonavatelem jeho poslední vůle, jeho jediným správcem, jediným dědicem, jediným přítelem a jediným truchlícím. Avšak ani Kolenovrt nebyl příliš zdrcen touhle smutnou událostí,

Vánoční koleda

neboť i v den pohřbu si zachoval smysl pro obchod a pohřeb oslavil pěkným výdělečkem.

Když už tu mluvím o Marleyho pohřbu, musím se ještě jednou vrátit tam, kde jsem o Marleyho smrti začal. Není o tom žádná pochybnost, že Marley je mrtev. Kdo si tohle dobře nevštlípí do paměti, nenajde v povídce, kterou hodlám vypravovat, vcelku vzato nic zajímavého. Kdybychom nevěděli najisto, že Hamletův otec je nebožtík, ještě než hra na divadle vůbec začala, žádný člověk v hledišti by se nedivil jeho noční procházce za chladného větru na jeho vlastních hradbách; vždyť si mnohý pán prostředních let tu a tam vyjde zvečera na nějaké místo, kde to fouká, jako třeba na hřbitov, aby nahnal strachu svému zlobivému synáčkovi.

Ovšem Kolenovrt nedal z vývěsního štítu jméno starého Marleyho vymazat a ještě mnoho let po pohřbu skvěl se nade dveřmi krámkou nápis „Kolenovrt a Marley“.

Lidé, kteří přicházeli do krámu poprvé, nazývali Kolenovrta někdy Kolenovrtem a někdy Marleyem a on se hlásil k oběma jménům. Bylo mu to jedno, ó, byla to tvrdá duše, ten Ebenezer Kolenovrt! Jak uměl shánět, dřít, lakotit, hromadit, ten starý hříšník! Pro groš by si koleno nechal vrtat. Byl tvrdý a ostrý jako křemen, ovšem žádná ocílka by z něj nevykřísila ani jiskérku šlechetného ohně. Byl uzavřený, sám se sebou převe-

lice spokojený a samotářský jako ústřice. Mrazem, který panoval v jeho nitru, ztuhla i jeho stará tvář, zostřil se mu špičatý nos, scvrkly a svrastěly líce, takže připomínal rampouch. Oči měl narudlé, rty tenké a zamodralé a jeho hlas zněl jako vrzání zahradní branky. Hlavu mu pokrývala šedá jinovatka, stejně jako obočí i štětinatý vous. A své studené ovzduší nosil všude s sebou; i za největšího horka proměnil svou kancelář v lednici, ve které ani o Vánocích, nejhřejivějších svátcích v roce, nastala sebemenší obleva.

Ať bylo horko, ať byla zima, na Kolenovrta to mělo jen pranepatrný účinek. Žádný vítr, žádná vánice, žádný liják nebo průtrž mračen nebyly krutější a nemilosrdnější než on. Sebehorší nečas neměl šanci se mu dostat na kobytku. Nejprudší liják, nejhustší chumelenice, krupobití a plískanice mohly se občas chlubit aspoň tím, že toho lidem dost „nadělily“; tak toho se Kolenovrt nikdy nedopustil.

Na ulici se s ním nikdy nikdo nezastavil, aby se ho s přívětivým pohledem pozeptal: „Jak se máte, milý Kolenovrte? Kdypak nás navštívíte?“ Žádný žebrák ho nepožádal o almužnu, žádné dítě se ho nezeptalo, kolik je hodin, žádný člověk by se ho nezeptal na cestu. Zdálo se, že i slepeční psi ho mají prohlédnutého: jakmile ho zvěřili, hned své páníčky tahali do průjezdů

Vánoční koleda

a na dvorečky, jako by je chtěli uchránit před zlým pohledem.

Ebenezeru Kolenovrtovi to všechno bylo šumafuk. Naopak se mu to tak líbilo! Nestál o sympatie a přízeň lidí a měl za to, že tím mezi nimi nabývá zvláštní důstojnosti a postavení.

Jednou, bylo to na Štědrý den, nejlepší den z celého roku, seděl starý Kolenovrt ve své kanceláři a pracoval. Bylo studené, nevlídné, mlhavé počasí. Slyšel, jak lidé venku na dvoře přešlapují na dláždění a plácají se rukama, aby se zahřáli. Hodiny na věži právě odbily třetí, a už se začínalo stmívat – ale co to povídám, stmívat, vždyť světlo nebylo pořádně ani za dne – a v celém okolí barvily žlutými skvrnami nahnědlý sníh jen svíčky za kancelářskými okny.

Mlha byla tak hustá, že domy vypadaly jen jako pouhé stíny. Kdo viděl ten hustý mlžný mrak, halící všechno kolem, mohl by si třeba myslet, že sama příroda dnes ve svém kotli vaří velkou mlhovou várku.

Dveře Kolenovrtovy kanceláře byly pootevřené, aby měl na očích svého příručího, jenž opisoval psaní v nevlídné malé komůrce, podobající se sklípku. Kolenovrtovi v jeho krbu oheň tak tak skomíral, ale ohníček jeho pomocníka byl ještě menší – byl to skoro jen jediný žhavý uhlíček. Přiložit si nemohl, protože Kolenovrt měl

putýnku na uhlí ve svém pokojíku a příručí věděl, že kdyby se jen opovážil zažadonit u svého pána o trochu uhlí, měl by po místě. Proto si oblékl všechny kusy oblečení a pokoušel se zahřát u svíčky, ale to se mu pramálo dařilo. Zřejmě neměl dar ohnivé představivosti.

„Veselé Vánoce, strýčku! Bůh dej štěstí!“ zvolal pojednou veselý hlas. Byl to hlas Kolenovrtova synovce, jenž vrazil do kanceláře tak prudce, že sebou Kolenovrt škubl.

„Eh,“ pravil Kolenovrt, „hlouposti!“

Kolenovrtův synovec se tak zahřál rychlou chůzí, že jeho hezká tvář jen hořela; oči měl jako jiskry a od úst se mu valily kotouče páry.

„Vánoce že jsou hlouposti, strýčku?“ vykřikl Kolenovrtův synovec. „Však já vím, že to tak nemyslíte.“

„A právě tak to myslím,“ pravil Kolenovrt. „Veselé Vánoce! Jaképak máš ty právo být veselý? Jaké máš důvody k veselí – vždyť jsi chudý!“

„No, dobře,“ odvětil synovec vesele. „Ale jaképak máte vy právo být zasmušilý, mrzutý? Vždyť jste bohatý!“

Kolenovrt najednou nemohl najít vhodnou odpověď, a tak pronesl ještě jednou: „Eh!“ a zabručel: „Hlouposti!“

„Nechmuřte se, strýčku,“ pravil synovec.

„Jak se mám nechmuřit,“ odpověděl strýc, „když žiju ve světě takovýchhle bláznů? Veselé Vánoce! Jdi mi

Vánoční koleda

s nimi! Čím jiným jsou ti Vánoce než dnem, kdy musíš platit směnky – a nemáš na to peníze; dnem, kdy jsi o rok starší – ale o nic bohatší; dnem, kdy máš udělat v obchodních knihách roční uzávěrku – a zjistíš, že jsi po celý rok na všem prodělával. Kdyby mohlo být po mém,” pravil dál Kolenovrt rozhorleně, „dal bych každého blázna pokřikujícího ‚veselé Vánoce‘ upéct s jeho vánočním pudinkem, to bych udělal!”

„Ale strýčku!” domlouval mu synovec.

„Synovče!” odvětil strýc přísně, „slav si Vánoce, jak se tobě líbí, a já je budu slavit podle své chuti.”

„Slavit!” zvolal Kolenovrtův synovec, „vždyť vy je neslavíte ani trochu!”

„Jen mne nech,” odsekl Kolenovrt. „Ať z nich hodně máš, aspoň tolik, kolik jsi z nich měl posud!”

„Je mnoho věcí, ze kterých jsem něco mohl mít, ale neměl, to je pravda,” odušil synovec, „a k těm věcem patří také Vánoce. Ale vždycky jsem Vánoce považoval za zvláště milé svátky, a to nemluvím o úctě, kterou bychom k tomuto času narození Ježíška měli pociťovat. Je to srdečná, smířlivá, lidomilná a lahodná doba vánoční, jediná v celém tom dlouhém roce, kdy lidé ochotně otvírají jindy uzavřená srdce a kdy, pán nepán, se cítí spolupoutníky na životní cestě, a nikoli bytostmi s mimoběžnými cestami. A proto, strýčku, třebaže mně Vánoce

nikdy nepřinesly kouska zlata ani stříbra do kapsy, přece mi přinášely – a pořád přinášet budou, jak doufám – radost, štěstí a blaženost. Bůh jim žehnej!”

Příručí ve sklípku odměnil ho na znamení, že s ním z duše souhlasí, bezděčným potleskem. Vzápětí si ale uvědomil, že se dopustil neslušnosti, a tak se v rozpacích honem honem pokoušel rozfoukat oheň, čímž nadobro uhasil poslední kmitavou jiskru.

„Jestli se ještě jednou ozvete,“ pravil Kolenovrt, „oslavíte Vánoce tím, že vás vyženu z místa! – A ty jsi mi nějaký řečník!“ obrátil se k synovci. „Divím se, že tě ještě nezvolili do parlamentu.“

„Nezlobte se, strýčku; raději mně slibte, že s námi zítra poobědváte!“

Kolenovrt mu na pozvání odpověděl, aby si šel se svým obědem do háječka zeleného.

„Proč to?“ zvolal Kolenovrtův synovec. „Proč?“

„Proč ses ženil?“ opáčil Kolenovrt.

„Protože jsem se zamiloval.“

„Protože ses zamiloval!“ ušklíbl se Kolenovrt. Jako by kromě Vánoc nebyla také láska nejsměšnější věc na světě. „Sbohem!“

„Strýčku, vy jste u mne nebyl ještě ani jednou! Proč nás ani o Vánocích nechcete navštívit?“

„Sbohem!“ zopakoval Kolenovrt.

Vánoční koleda

„Já od vás přece nic nechci, nic od vás nepotřebuji; proč nechcete žít se mnou v přátelství?“

„Sbohem!“ trval na svém Kolenovrt.

„Je mně opravdu líto, že jste tak tvrdošíjný. Neměli jsme mezi sebou nikdy žádné mrzutosti, které bych já vyvolával; ale ke cti a slávě Vánoc chtěl jsem udělat vstřícný krok... Ale svou vánoční náladu si nemíním nechat zkazit. A tak vám přeju veselé Vánoce, strýčku!“

„Sbohem!“ utrousil Kolenovrt.

„A šťastný nový rok!“

„Sbohem!“ pravil Kolenovrt.

Jeho synovec odcházel bez nejmenšího hněvivého slova. Zastavil se ještě u dveří, aby popřál veselé svátky příručímu, který, ačkoli se třásl zimou, měl v sobě více vřelosti než Kolenovrt, neboť poděkoval srdečně.

„Ten je také takový,“ bručel Kolenovrt, jenž to zaslechl, „ten můj příručí. Má patnáct šilinků na týden, ženu i děti, a pořád jen vede svou o veselých Vánocích. Ti lidé jako by z blázince utekli.“

Jakmile Kolenovrtův synovec odešel, vstoupili jiní dva pánové. Byli to statní mužové příjemného zevnějšku a stáli nyní v Kolenovrtově písárně s klobouky v rukou. Měli s sebou jakési knihy a listiny.

„Firma Kolenovrt a Marley, že?“ pravil s úklonou jeden z pánů podívav se na listinu. „Mám potěšení mluvit s panem Kolenovrtem, či s panem Marleyem?“

„Pan Marley je již sedm let mrtev,“ odvětil Kolenovrt. „Zemřel před sedmi lety, právě minulé noci tomu bylo sedm let.“

„Doufám, že jeho štědrost přešla na jeho žijícího společníka,“ pravil druhý pán, vyndáváje svou navštívenku. Při slově „štědrost“ se Kolenovrt zamračil, potřásl hlavou a vrátil pánovi navštívenku.

„V této posvátné době, pane Kolenovrte,“ pravil pán a vzal do ruky pero, „je více než kdy jindy žádoucí, abychom se trochu postarali o chudé a opuštěné, kteří zvláště nyní snášejí kruté útrapy. Tisícům lidí se nedostává nejběžnějších potřeb a statisíce lidí nemají na to, aby si zajistili bydlení, pane.“

„A copak nemáme dost věznic?“ ušklíbl se Ebenezer Kolenovrt.

„Inu, těch je opravdu dost,“ odpověděl pán odkládaje pero.

„A co ústavy pro sirotky a chudobince?“ ptal se dále Kolenovrt. „Snad je už všechny nezavřeli?“

„To ne, ale raději bych odpověděl, že už jsou všechny zavřeny.“

„Šlapací mlýny a zákony o chudobě jsou snad také ještě v plné platnosti?“ ptal se Kolenovrt.

Vánoční koleda

„Až v příliš velké, pane!“

„Soudil jsem z vašich slov, že snad jejich blahodárné působení bylo pozastaveno, nebo dokonce ukončeno,“ pravil Kolenovrt. „Jsem velmi povděčen, že tomu tak není.“

„Jelikož se domníváme, že ani šlapací mlýny, ani zákony o chudobě nedovedou po křesťansku obveselit a potěšit mysl ani tělo lidu,“ odvětil pán, „domluvilo se nás několik, že se pokusíme vybrat něco peněz, za které bychom chudině opatřili jídlo, pití a otop. Volíme tuto dobu, protože právě nyní nouze doléhá na lid nejkrušněji a bohatí jsou snad nejvíce nakloněni milosrdenství. Kolik byste byl ochoten darovat?“

„Nic,“ odvětil Kolenovrt.

„Přejete si darovat peníze anonymně?“

„Já si přeju, abyste mne nechali na pokoji,“ odsekl Kolenovrt. „Jelikož jste se mne ptali, co si přeju, řekl jsem vám to bez okolků. Já sám Vánoce neslavím, a abych na jejich oslavování připlácel lenochům, to se mi nechce už vůbec. Naplatím se dost na ústavy dříve jmenované, a kdo nemůže ve světě dál, ať si tam jde.“

„Mnozí tam jít nemohou a jiní by raději podstoupili smrt.“

„Komu je smrt milejší,“ pravil Kolenovrt, „taky dobře; tím aspoň ubude lidí, je jich beztoho příliš mnoho. Navíc já, odpusťte, o těch lidech vůbec nic nevím.“

„Ale můžete se dovědět,“ podotkl pán.

„Mně do nich nic není!“ odvětil Kolenovrt. „Každý člověk toho má až po krk sám se sebou, natož aby mu zbýval ještě čas starat se o jiné. Nevím prací, kam dřív. Sbohem, pánové!“

Když pánové viděli, že tady nic nepořídí, se zklamannými výrazy odešli. Kolenovrt dal se do práce ještě sebevědoměji a v náladě značně lepší než obyčejně.

Mlha a tma zhoustly zatím venku tak, že lidé pobíhali s hořícími pochodněmi, aby svítili na cestu koňům zapřaženým do vozů a kočárů. Starobylá kostelní věž, jejíž chraptivý starý zvon vykukoval na Kolenovrta z gotického okna ve zdivu, stala se neviditelnou a odbíjela hodiny a čtvrti, půle a celé hodiny kdesi v mracích, přičemž vždy následovalo třaslavé chvění, jako by promrzlé hlavě nahoře zuby cvakaly zimou. Přituhovalo. Na nároží hlavní ulice dělníci rozdělali velký oheň, kolem kterého se nahrnulo množství otrhaných mužů a hochů. Ohřívali si ruce a pokukovali na sebe jsouce z nečekaného tepla radostí u vytržení. Voda, která vytryskla ze spravovaného potrubí, v okamžiku zamrzala v mrzoutský led. Jas a třpyt oken, za kterými hořely svíčky, barvily bledé líce kolemjdoucích. Krámy obchodníků vypadaly tak svátečně, jako by toho dne v nich bylo všechno na vzácnou podívanou a nikoli na všední

Vánoční koleda

prodej. Starosta dal ve svém mohutném sídle rozkazy svým padesáti kuchařům a číšníkům, aby vystrojili Vánoce, jak se na starostu sluší. I ten krejčík, kterého starosta odsoudil minulý pondělek k pokutě pěti šilinků za to, že ve stavu opilém tropil po ulici výtržnosti, dohlížel a míchal pudink na zítřek ve své podkrovní komůrce, kdežto jeho hubená žena šla, majíc dítě na ruce, koupit hovězí maso.

Mlha pořád houstne, mráz ještě přituhuje. Zima leze za nehty, proniká tělem a štípe.

Majitel mladého tenkého nosíčku, ohlodávaného a obíraného hlodavým mrazem jako kosti od psů, zastavil se na zápraží Kolenovrtova domu, aby mu zanotoval ve dveřích vánoční koledu. Stačil však zazpívat jen „Narodil se Kristus Pán, veselme se!“ a Kolenovrt už chytil pravítko s takovou zuřivostí, že se ubohý pěvec zděšeně dal na útěk.

Konečně nadešla hodina, kdy se zavírají krámy. Kolenovrt vstal nevrle ze své židle a mlčky pokynul příručímu ve sklípku, že může jít po svých. Příručí ihned zhasil svíčku a dal klobouk na hlavu.

„Myslím, že chcete mít zítřejší den celý pro sebe,“ pravil Kolenovrt.

„Pokud byste nic nenamítal, pane?“

„Není mně to vhod a není to spravedlivé. Kdybych

vám za to strhl dva šilinky, myslel byste si, že se vám stala kdovíjaká křivda, že?”

Příručí se lehce pousmál.

„Ale že mně se děje křivda, když vám musím zaplatit celodenní mzdu za nicnedělání, to vám asi nedochází, co?”

Příručí podotkl, že je to jen jednou za rok.

„To je divná záminka, abyste směl každoročně pětadvacátého prosince člověku sahat do kapsy,” pravil Kolenovrt zapínaje svůj svrchník až po bradu. „Jelikož promrháte celý den, koukejte, abyste tu byl o to dřív následujícího rána.“

Písař slíbil, že jistě přijde, a Kolenovrt odešel cosi zabručev. Písárna byla v okamžiku zavřena a písař vyšel v bílé kazajce vykukující mu zpod vesty (nosil ji místo zimníku) na klouzačku nedaleko Cornhillu, kde se mezi jinými výrostky asi dvacetkrát projel na počest Štědrého večera a potom běžel, co mu nohy stačily, domů, aby si zahrál na slepou bábu.

Ebenezer Kolenovrt si zašel na večeři do zastrčeného hostince, a když přečetl veškeré noviny i burzovní zprávy, šel si domů lehnout. Obýval pokoje, které kdysi náležely jeho zemřelému společníku. Byla to řada tmavých pokojů v příkřčeném stavení v pozadí dvora, které vypadalo, jako by sem zaběhlo, když bylo ještě mladým

Vánoční koleda

domkem a hrálo si na schovávanou s jinými domy, a pak už nikdy nemohlo najít cestu zpátky. Bylo dost staré a dost zasmušilé, neboť v něm nebydlel kromě Kolenovrta nikdo, a všechny ostatní místnosti byly pronajaty za píšárny. Nádvoří bylo tak tmavé, že i Kolenovrt, jenž tu znal každý kámen, musel při cestě domů šátrat kolem sebe rukama. Mlha a šedý mráz halily stará vrata domu tak, že se zdálo, jako by duch počasí seděl ve smutném přemýšlení na zápraží.

Povídám jako věc jistojistou, že na klepadle na dveřích nebylo nic zvláštního kromě toho, že bylo velmi veliké. Je také jisté, že Kolenovrt vídal toto klepadlo z rána i z večera po celou dobu, co v domě přebýval, jakož i to, že Kolenovrt měl právě tak málo obrazotvornosti jako kterýkoli jiný obyvatel londýnské City, nevyjímaje ani městskou radu, a to je velké slovo. Také se sluší připomenout, že Kolenovrt ani jedinou myšlenkou nevzpomněl za celých sedm let na svého zemřelého společníka. A nyní ať mně, kdo může, vysvětlí, jak se stalo, že když Kolenovrt strčil klíč do dírky dveří, spatřil v klepadle Marleyho tvář. Ano, Marleyho tvář! Nebyla zahalena neproniknutelnou tmou jako ostatní předměty na nádvoří, ale měla kolem sebe jakési podivné světlo, jaké vydávají některé ztrouchnivělé pařezy. Nedívala se hněvivě ani zuřivě, ale pohlížela na Ebenezera Kolenovrta, jak se na